

Avastamisrõõmus „Giselle“

12.05.2017

Anu Ruusmaa. Sirp

Estonia uues balletilavastuses avatakse romantismiaja inimeste eluolu ja mõttemaailm, ideaalid ja püüdlused, aga ka hirmud ja otsingud. Estonia „Giselle“, helilooja Adolphe Adam, libreto autorid Jules-Henri Vernoy de Saint-Georges, Theophile Gautier ja Jean Coralli, originaalkoreograafia autorid Jean Coralli ja Jules Perrot (Marius Petipa redaktsioonis), koreograaf-lavastaja Mary Skeaping, originaalkiijiindiise autor David Walker, valguskunstnik David Richardson, dirigendid Vello Pähn, Lauri Sirp ja Kaspar Mänd. Tantsivad Alena Škatula, Deniss Klimuk, Elisabetta Formento, Anatoli Arhangelski, Luana Georg, Sergei Upkin, Bruno Micchiardi, Marita Weinrank jt. Esietendus 7. IV Estonias.

Aprilli esimesel poolel Estonias esietendunud „Giselle“ on selle, 1841. aastal Pariisis esimest korda lavastatud romantilise balletibriljandi üheksas versioon selle teatri laval. Siiani on Estonias tantsitud vene klassikalise balleti traditsioonis tervikteost, kus domineerib kaunis armastuslugu ja veendumus, et armastus on tugevam surmast.

Seekordse lavastusega on toodud publiku ette ajaloolisem versioon koos tolleaegsete arusaamadega. Peale armastusloo on esil ka religioosse ja müstilise maailma vastandus: kirge tantsu vastu on vanadel aegadel peetud kergemeelseks, see on patuse alatooniga ja toob hukatuse. Mitmete muusikaliste kupüüride avamine rikastab lavastuse helikeelt ja nii avaneb süžee mitmetahulisus. Orkestratsioonilt kõlab muusika lopsakalt ja emotsionaalselt. Selgelt joonistuvad välja mitmed muusikalised juhtmotiivid, mis seovad esimese vaatuse realismi ja teise vaatuse müstilise maailma, sammustiku, pantomiimi ja tegelaskujude karakterid tervikuks.

Esimese vaatuse romantilise balleti võtmes esitatud realistlik külaolustik on seekord detailirohke, täpselt välja töötatud ning täiendab seniste redaktsioonide tuttavat klassikalist pilti. Tolleaegne eluolu on esitatud butafooria abil: näiteks külakeses

korraldatava veinifestivali ilmestamiseks veeretatakse lavale veinitünniga vanker ja parima veinivillija majale asetatakse pärg.

Lavastuse oluline tahk on pantomiimistseenide väärtustamine ja avamine. On teada tõde, et tänapäeva tantsijad ei valda kuigi hästi pantomiimikeelt ning mõistagi jääb see siis segaseks ka publikule. Estonia uuslavastuses on tõstetud pantomiim au sisse, täpselt läbi töötatud ja kannab sisulist lisaväärtust. Balleti puhul on oluline professionaalne oskus luua orgaaniline ja täpne žest.

Muusikalise kupüüri alt on välja toodud mitmeid huvitavaid stseene, mis viitavad „Giselle'i” seostele romantilise balleti esimese perioodi tähtteose „Sülfiidiga”, seda nii koreograafiakeeles kui ka liikumisjoonises. Esimese vaatuse üleminekud ühest pildist teise on sidusad, ülesehitus on ladus ja terviklik: näiteks külarahva pas de deux, mis on alati mõjunud eraldi tantsunumbrina, sulandub tegevusse sujuvalt ja loogiliselt. Viinamarjakoristuse pas de deux Giselle'i ja Albrehti esituses on esimese vaatuse üks tipphetki. Eriti meeldejääv on Giselle'i soolo flöödimeloodiale, mille tantsumotiiv justkui ennustaks, mis hakkab toimuma.

Külarahva tantsud, mis oma paralleelsete jalapositionide ja rõhkudega põrandasse on koreograafiliselt lähemal rahvatantsule, toovad esile maisuse ning külarahva lihtsa ja robustsevõitu olemuse. Selline sammukasutus toonitab esimese vaatuse realismi ning vastandub tervikus teise vaatuse hauataguse elu ja kaalutu lendlevusega. Kahjuks pidurdab rahvusooperi väike lava liikumise hoogu. Koreograaf on küll hoolega välja töötanud sammude amplituudi, et tantsijad lavale ära mahuksid, kuid see ei päästa siiski olukorda.

Kunstnik on külarahva kostüümid lahendanud ühtses värvigammas, kuid igale talutüdrukule ja noormehele on jäetud tema isikupära - peakatete ja soenguteni välja. Külla saabuva õukonna kostüümid moodustavad samuti orgaanilise ja stiilipuhta terviku.

Giselle'i hullumisstseen, mis viib esimese vaatuse traagilise lõpuni, on üles ehitatud

selgelt ja täpselt. Eriti mõjus on hetk, kui kogu lava tardub ja Giselle, kes ainsana liigub kahe armastava mehe vahel, haarab meeltesegaduse kasvades peast kinni. Hullumisstseeni lõpul Giselle'i pea küll selgineb, ent jõudnud armastatu käte vahele, kukub habras keha kivina maha ja tema nõrk süda lakkab tuksumast. Varasemates versioonides veidi üldistavam alltekst on seekord täpselt läbi lavastatud ja selgelt jälgitav.

Teise vaatuse algus paksus udus on seni nähtud lavastusega võrreldes uudne. Virvatuled on asendunud äikesega, kuid sellele järgnev täiskuuvalgus mõjub lummavalt. Kujunduses pole selgelt välja joonistatud surnuaeda, vaid hoopis metsalagendik, kus taamalt paistab Giselle'i üksik rist. Raiesmikul jalga puhkavad metsnikud on esimesed, keda vilid oma ringtantsuga ehmatavad. Eriti täpselt on läbi mõeldud vilide olemus, mis avaneb nii muusikas kui ka koreograafias. Liikumine on ühtaegu voolav, ent seejuures täpne ja lõpetatud käte liikumises, mis rõhutab vilide hauatagust, ebainimlikku, hävitavat ja hullutavat loomust. Fuuga tantsumotiivi sissetoomine mõjub ootamatult, kuid just see toonitabki vilide ehmatavat julmust.

Vaatuse esimene pool viitab selgelt romantismi varasemale perioodile. Liikumisjoonises domineerivad rohked vanikud, liikumisspiraalid ja nõiduslik ringisümboolika, justkui kogutaks jõudu eelseisvaks hävitustööks. Vaatuse teises pooles kasvab vilide jõud ja nad lähevad aina julmemaks ja kättemaksuhimulisemaks, nende valitsejanna Myrtha on aga järjest külmem ja kalkuleerivam. Vilide tantsujoonised teisenevad sirgeteks hävitavateks diagonaalideks ja rivideks, millega nad ümbritsevad oma ohvri. Myrtha puhul on täielikult taastatud algupärane muusikaline soolo ja loodud virtuoosne koreograafia, orkestratsioonis on toodud tagasi kurjakuulutav kõla. Peategelaste tantsujoonis ja koreograafiakeel on vaatajaile tuttav ka varasematest versioonidest.

Esietendusel tantsinud Alena Škatula, kaunite pikkade joonte ja tugeva tehnikaga priimabaleriin, teeb väga ilusa ja hästi loetava rolli. Tema rollisooritus on haarav, tundeline, inimlikult lihtne ja siiras ning hullumisstseen sügavalt traagiline. Deniss Klimuki Albrehti roll vajab veel küpsemist, kuid rõõmustav on näha tema

tantsutehnilist arengut. Klimuki keha joonte taju ja liigutuste sidusus on eriti ilmekas teises vaatuses.

Teise esietenduse koosseisu kuulunud Luana Georgi Giselle ja Sergei Upkini Albrecht toovad publikuni puhta klassikalise joonega esituse, mis on rollilahenduselt orgaaniline ja ehe. Metsnik Hilarioni rollis teeb haarava esituse Anatoli Arhangelski, tabades hästi ülekeevalt emotsionaalse ja veidi tahumatu karakteri olemuse. Veenvalt loovad ema rolli nii Kaire Kasetalu kui ka Darja Günter, eriti jääb meelde viimase näitlejameisterlikkus ja lavaline kohalolu. Esietendusel Myrthat tantsinud Elisabetta Formento on tehniliselt ülitäpne, tema loodud roll oli tantsitud tormiliselt ja selle areng läbi vaatuse selgelt jälgitav. Marita Weinrank Myrthana on teinud korrektselt oma esimese suurema rolli pärast Tallinna balletikooli lõpetamist - jääb üle huviga jälgida tema edasist arengut.

Ballett kunstivormina on oma selge vormi- ja sisutaotluse ning tegelaste stereotüüpse käsitlusega sajandite jooksul välja kujunenud ja jätab tihtipeale vähe avastamisrõõmu, sest eelkõige väärtustatakse traditsiooni. Estonia uuslavastus pakub aga just avastamisrõõmu ja seda eelkõige ajaloosügavustes: avatakse romantismiaja inimeste eluolu ja mõttemaailm, ideaalid ja püüdlused, aga ka hirmud ja otsingud.